

09. Verspreiding van de Europese hamster in Limburg in de 21 ste eeuw

---
Sara REEKMANS, Hekslaan 82, B-3870 Heks

Foto's: LUC CRÈVECOEUR

Het is niemand ontgaan: Haspengouw is 'hot'. Sinds de één-serie Katarakt kent iedereen de boomgaarden en uitgestrekte akkers van Heers en omgeving. Toeristen uit de provincie en van ver daarbuiten zakken af naar Zuid-Limburg, op zoek naar ruimte, natuur en rust. En terecht, want het is er goed toeven. Maar wat weinigen weten, is dat Droog Haspenhouw ook de thuishaven is van een van de zeldzame Europese hamster in Vlaanderen. Al enkele jaren gaan vrijwilligers van LIKONA op zoek naar deze kleine Haspengouwer. Zien doe je hem bijna nooit. Maar de typische burchten vind je wel. Vooral in graanakkers die geoogst zijn, maar nog niet geploegd.

Inventariseren, jaar na jaar

Een tiental jaren geleden beperkte de kennis over de verspreiding van de Europese hamster zich tot losse waarnemingen en vondsten. Hij werd gesignaleerd in Heers (Horpmaal), Tongeren, Bilzen en Riemst, maar een goede inventarisatie ontbrak. Hierin kwam verandering door grondige inventarisatieprojecten in de periode 1998-2002. LIKONA sloot samenwerkingsovereenkomsten af met De Wielewaal en later Natuurpunt om de verspreiding van de Europese hamster in kaart te brengen. Het gaf de kans om relatief grote oppervlakten akkerland af te speuren naar hamsterburchten. Hiervoor werden tal van jongeren als jobstudent ingezet.

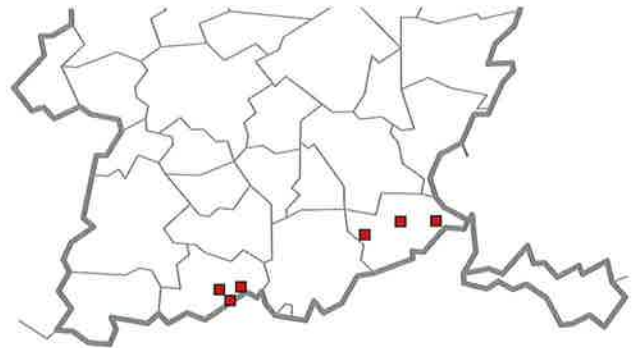
In 2000 werd in de regio Bilzen, Riemst en Heers maar liefst een oppervlakte van 534 hectaren uitgekamd. Doelstelling was om de omgeving van de in 1998 en 1999 gevonden burchten evenals de witte gaten in Sint-Truiden en tussen Bilzen en Riemst opnieuw te inventariseren. Resultaat was een 'schrone vangst' van 22 burchten (Figuur 1), een sterke achteruitgang ten opzichte van 1999. In Riemst bijvoorbeeld was de situatie zorgwekkend. Men trof er slechts 4 burchten aan. In 1999 waren dat er nog 17, in 1998 nog 21 (Valck, 2000). Bilzen leverde geen enkele burcht op.

In het voorjaar van 2001 liep er toen – over een totale lengte van 44 kilometer – een zoekactie langs en doorheen kleine landschapselementen (holle wegen, akkerranden, wegbermen, graften, ...). Snel opschietende vegetatie bemoeilijkte het veldwerk. Uiteindelijk stip-

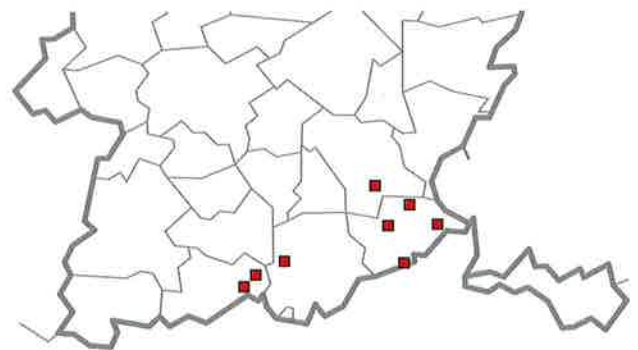

ten we in Bilzen, Riemst en Heers een achttal potentiële hamsterpijpen aan. Tijdens de zomermaanden waren 975 hectaren akkergebied in Lanaken, Bilzen en Riemst aan de beurt. Dit leverde 18 burchten op (Figuur 2).

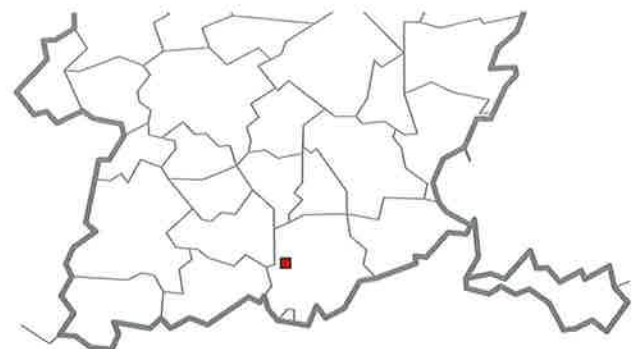
Het jaar 2002 was goed voor 9 zekere hamsterburchten, na speurwerk op 285 hectaren akkers (Figuur 3) (Merçelis, 2003). In Widoorie (Tongeren) is toen ook een ondersteuningsovereenkomst voor een hamsterburcht afgesloten, een primeur.

Figuur 1. Hamsterburchten in 2000.

Figuur 2. Hamsterburchten in 2001.

Figuur 3. Hamsterburchten in 2002.

2002 was ook het laatste jaar van de samenwerkingsovereenkomst met Natuurpunt voor de inventarisatie van de hamster. Het einde van de samenwerkingsovereenkomst maakte in eerste instantie ook een einde aan de inventarisaties.

In de zomer van 2004 vonden er weer inventarisatieavonden plaats. Om vrijwilligers te werven plaatste LIKONA advertenties in tijdschriften en werd er aangeklopt bij plaatselijke verenigingen. De vrijwilligers namen dan tijdens de zomermaanden een aantal akkerterreinen onder de loop. Op het programma stonden Widoorie en Riemst. Enkel het kerngebied Widoorie leverde een handvol (5) hamsterburchten op (Figuur 4) maar ook de waarnemingen van een jonge hamster die even de burcht verliet (Figuur 5). Dit unieke spektakel was de eerste zichtwaarneming voor alle inventariseerders!

De Habitatrichtlijn verplicht elke Europese lidstaat om specifieke acties voor de Europese hamster te ondernemen. Daarom bakende de Vlaamse overheid in 2005 een aantal gebieden voor hamsterbescherming af (Figuur 6). In de kerngebieden rond Bertem en Widoorie kocht ze de graanoogst van 17,4 hectaren. Het graan werd niet geoogst en bleef staan tot november. Om de aanwezige burchten niet te verstoren, werden de graanstroken niet bezocht. Terreinbezoek was geen sinecure maar leverde toch nog 6 burchten op (Figuur 7).

In 2006 sloot de Vlaamse overheid met een aantal landbouwers een eerste reeks beheerovereenkomsten 'hamstervriendelijk beheer' af. Het ging om 32 hectaren, verdeeld over beide hierboven vermelde kerngebieden. De overeenkomst bestreek een periode van 6 jaar. Er werden graanstroken aangelegd, en dat bleek te werken: vanaf de rand doken er hamsterburchten op, in totaal 11, of: eindelijk nog eens een duidelijke stijging!

Het jaar 2006 telde verder nog een toevallige waarneming van een hamsterburcht, net ten noorden van de taalgrens. Een gewezen inventariseerder doorkruiste het gebied met de 'quad' en merkte een Buizerd op die een vreemde prooi in de bek had. Toen de prooi op de grond viel, bleek het om een hamster te gaan. Versuft werd het beestje wakker en enkele minuten later zette het zijn tocht verder tot in een veilige hamsterburcht. Deze waarneming vormde een aanleiding om het ganse domein grondig te 'doorploegen'. Al snel werden verschillende burchten en pijpen net op de taalgrens aangetroffen (Figuur 8).

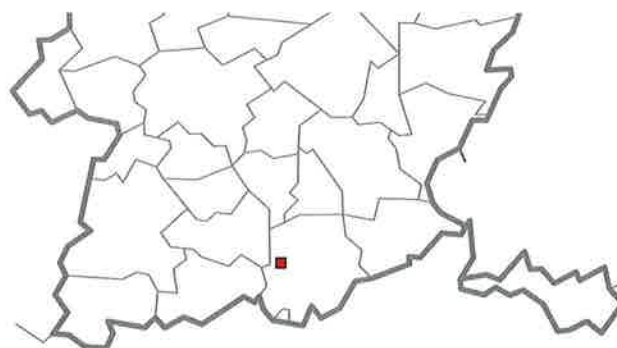
De populatie in de kerngebieden is echter heel klein, waardoor er zeer weinig genetische variatie is. Daarom besliste de Vlaamse overheid in te stappen in het Nederlandse kweekprogramma.

In 2007 volgde de Vlaamse overheid de hamsters in het gebied rond Widoorie intens op. Er werden hamsters bijgeplaatst en dan is het belangrijk om die exemplaren en de volledige populatie goed te monitoren. Sommige dieren kregen zendertjes.

De LIKONA-vrijwilligers verplaatsten hun actierrein van Widoorie naar het zuidelijke deel van Heers: Opheers en Batsheers. Het vermoeden was groot dat er daar hamsters zouden leven omdat deze akkers een groot aaneengesloten gebied vormen met het Waalse hamstergebied van Oleye (Waremmé). De natuurvereniging Aves-Natagora inventariseert hier al enkele jaren, met heel wat succes (Tabel 1) (Hens, 2007). Hamsters kennen geen taalbarrières en trekken zich weinig aan van afgebakende gebieden voor hamsterbe-

Tabel 1. Gevonden burchten in Zuid-Limburg en rond Oleye (Waremmé).

Jaar	Zuid-Limburg	Oleye
2001	22	3
2002	9	11
2003	8	6
2004	5	25
2005	6	22
2006	11	15
2007	17	

Figuur 4. Hamsterburchten in 2004.

Figuur 5. Waarneming van een jonge hamster tijdens de inventarisatie in Tongeren, augustus 2004.

Figuur 6. Afgebakend gebied waar beheerovereenkomsten voor hamster kunnen worden afgesloten.

scherming. Ons vermoeden bleek juist. In totaal vonden we in dit gebied ten zuiden van Opheers en Batsheers 17 burchten (Figuur 9). We kunnen hier niet spreken van een Vlaamse en een Waalse populatie, wel van een Belgische.

Voorts vond het Agentschap Natuur en Bos samen met de gemeente Riemst nog enkele burchten in Vlijtingen.

Ten slotte vermelden we nog dat op de hamsterakkers van Heers niet enkel de hamster zich thuisvoelt, maar ook de Grauwe Gors. Voor deze soort bakende de Vlaamse Landmaatschappij recent gebieden voor beheerovereenkomsten af. De toekomst zal uitwijzen of de hamsters ook baat hebben bij deze afspraken.

Besluit

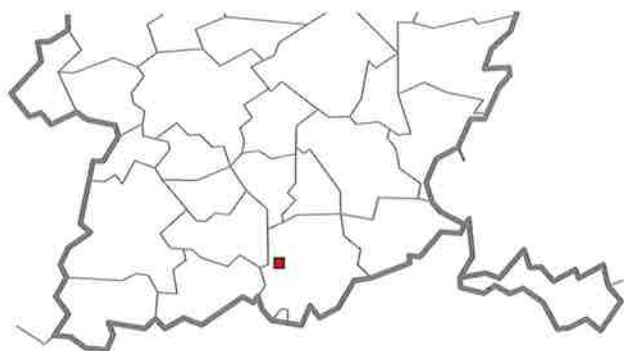
Al meer dan 10 jaar richten we het zoeklicht op de Europese hamster. Met wisselend succes onderzochten we tal van akkers van naaldje tot draadje. Momenteel hebben we een goed zicht op de verspreiding en waarnemingen sinds het jaar 2000. Vermoedelijk zullen er rond de taalgrens (en mogelijk ook in andere gebieden) nog nieuwe hamsterburchten opduiken. Hopelijk kunnen we tijdens de zomermaanden door de inzet van gedreven vrijwilligers de belangrijkste hamstergebieden verder inventariseren. Gezien de beperkte periode (tussen het oogsten van het graan en het ploegen van het akkerland) is dit elk jaar opnieuw een wedren.

Dankwoord

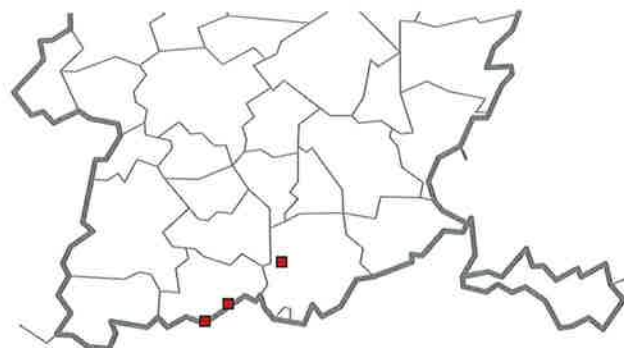
Onze dank gaat uit naar de vele vrijwilligers die jaarlijks kilometers akkers aflopen, op zoek naar hamsterburchten. Ook het Agentschap Natuur en Bos zijn we erkentelijk voor de goede samenwerking.

Referenties

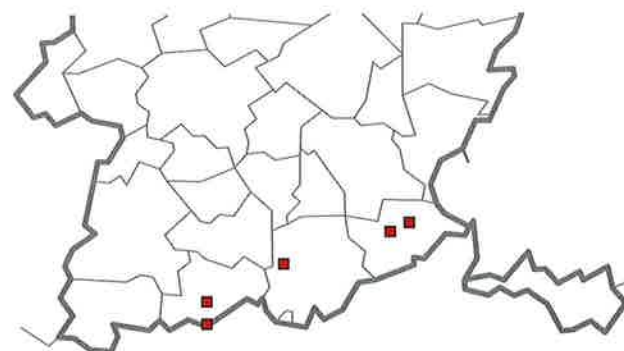
- HENS, M., L. CRÈVECOEUR & A. DEROUAUX, 2006. Actuele verspreiding van Europese hamster in België. Zoogdier nr 4: 6-9.
- MERCELIS, S., 2002. Bescherming van de wilde hamster in Limburg. Rapport Natuurpunt studie 2002/6. 39p.
- MERCELIS, S., 2003. Hamsterproject Limburg 2002-2003. Wetenschappelijk rapport 2003/2 Natuurpunt Studie 7p.
- VALCK, F., S. VERKEM & S. MERCELIS 2000. Hamster in Limburg: educatie, inventarisatie en monitoring. 40p.

Figuur 7. Hamsterburchten in 2005.

Figuur 8. Hamsterburchten in 2006.

Figuur 9. Hamsterburchten in 2007.